

fontene

nummer 9 • 2007

Et tidsskrift fra Fellesorganisasjonen (FO)

Redder barn fra menneskehandel

side 4

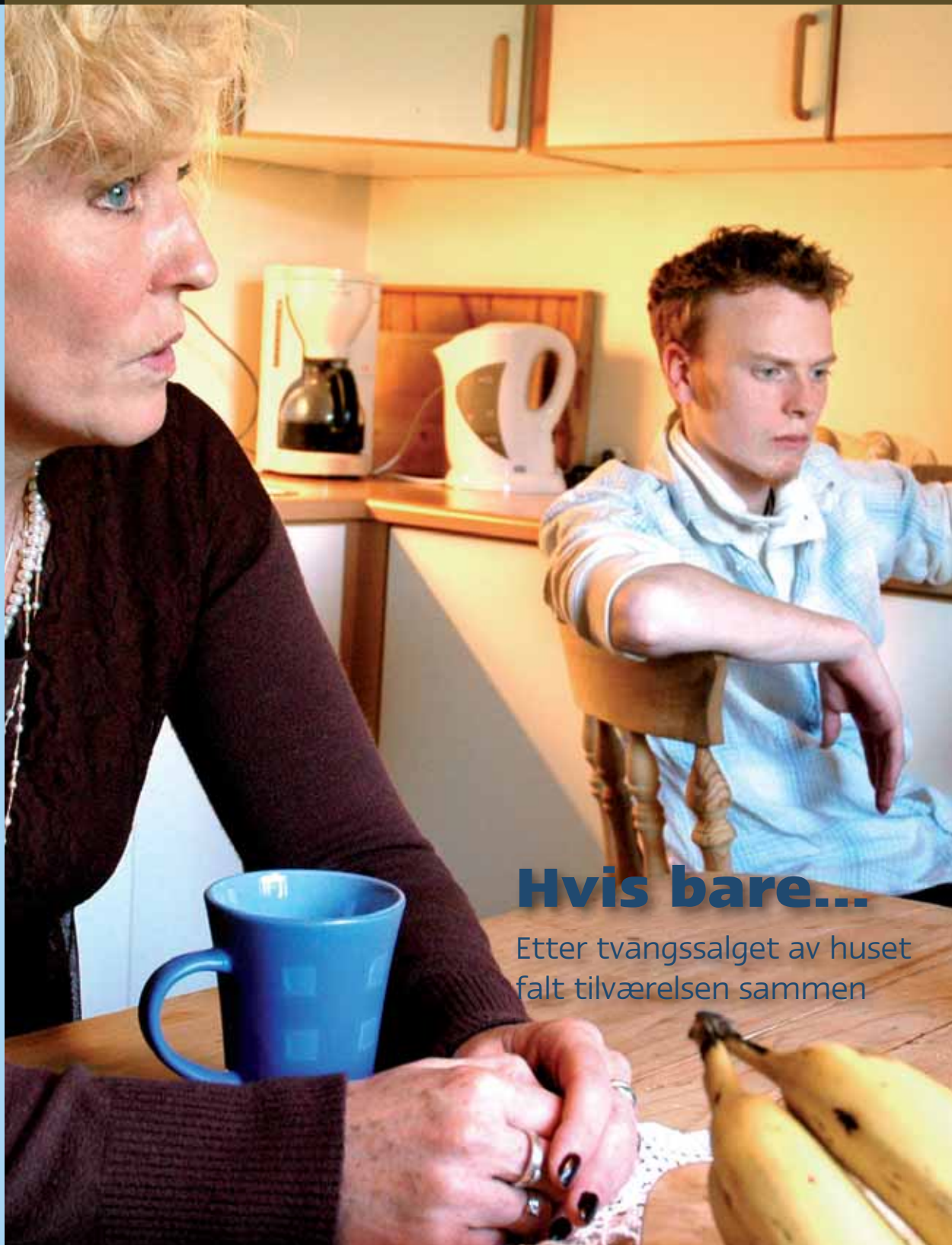
Valgduell

side 8

Vil forebygge rusproblemer

side 12

Hvis bare...

Etter tvångssalget av huset
falt tilværelsen sammen

MSN – en ny

Ungdom treffes ikke bare på gatekjøkken og kjøpesentre lenger. Internett har fått en sentral plass i ungdommers liv – her møtes de, knytter nye og opprettholder allerede eksisterende sosiale bånd. Utekontakten i Gamle Oslo har gode erfaringer med bruk av MSN i oppsøkende sosialt arbeid med ungdommer.

Av Erik Kruse og Ingrid Remvik Leirvik

Oppsøkende sosialt arbeid i ungdomsmiljøer har tradisjonelt fokusert på arenaer som kjøpesentre, t-banestasjoner og andre typiske samlingssteder. Et viktig prinsipp i dette arbeidet er å oppsøke og skape relasjoner på ungdommenes egne arenaer. En del jobber også opp mot skoler, fritidsklubber eller lokal barnevernstjeneste. Utekontakten i Gamle Oslo har de siste årene inkludert Internett/MSN som en arena å jobbe oppsøkende på.

Vi vil i denne artikkelen si noe om hvilke tanker vi har gjort oss om arbeidet med MSN, både om fordelene ved å bruke MSN i forbindelse med kontaktetablering og oppfølging av ungdommer, og om noen utfordringer vi har møtt.

«Du kan også spørre om ting du ikke tør spørre om ansikt til ansikt»

«Hvorfor Utekontakten er på MSN? Fordi ungdom ofte bruker MSN, og på MSN er det lettere å finne ungdom som har det vondt eller trenger hjelp enn å skulle se etter dem på gata... Pluss at man oftest har lettere for å åpne seg om ting på MSN, i hvert fall er det sånn for meg.»¹

Kommunikasjon på Internett er en ny form for sosialt samvær og en naturlig del av ungdommers liv, der de både opprettholder og utvider viktige sosiale nettverk. En undersøkelse gjort av MMI i 2003 viser at 87 prosent av norske ungdommer mellom 13 og 16 år har chattet på Internett (SAFT 2003). MSN er en arena de fleste ungdommer i vår målgruppe kjenner til og bruker – noen hver dag, andre sjeldnere. Noen av ungdommene vi arbei-

Erik Kruse har bachelor-grad i barnevernspedagogikk og har jobbet siden 2004 i Utekontakten i Gamle Oslo. Han har tidligere arbeidet med forebyggende arbeid i Oslo-skolen.

MSN

- Instant Messenger er en tjeneste for å utveksle beskjeder via Internett. Ved å være pålogget samtidig med andre kan man føre skriftlige "samtaler" uten forsinkelser. Det finnes flere forskjellige messenger-tjenester, MSN er den mest utbredte.
- I Norge er det mellom 800.000 og 900.000 brukere av tjenesten.
- Det er gratis å bruke Messenger, og det er gratis å opprette en brukerkonto.
- Kilde: <http://www.saftonline.no>

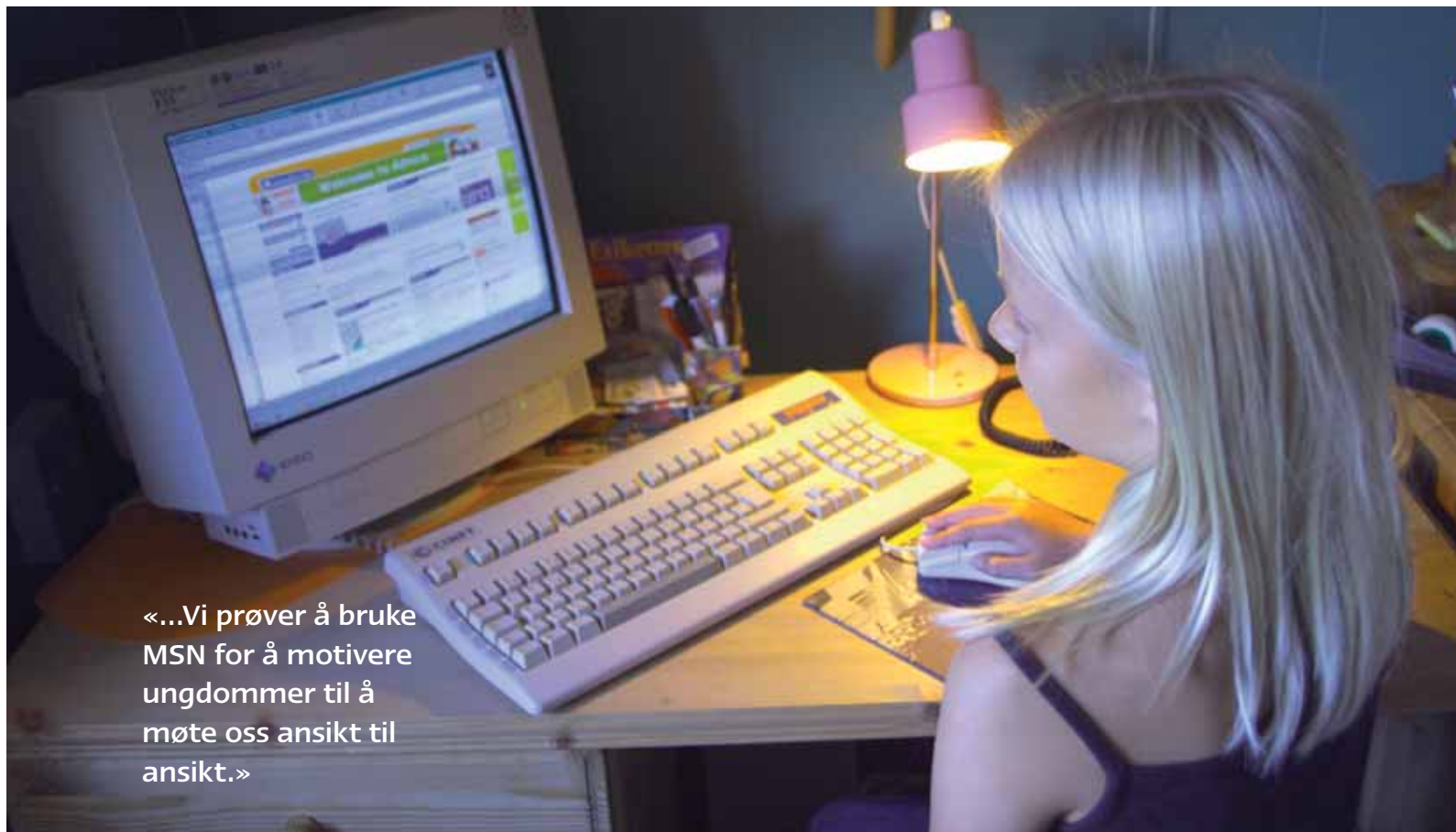

Ingrid Remvik Leirvik er utdannet sosialantropolog og har skrevet hovedoppgave om ungdom i Bolivia. Hun har jobbet i Utekontakten i Gamle Oslo siden 2004. Hun har flere års erfaring fra forebyggende barne- og ungdomstiltak innenfor blant annet psykisk helse, skole og fritid.

Ord og uttrykk

- Å chatte: å snakke sammen, uten forsinkelse, på Internett.
- Emotikon/Smiley: uttrykksikoner, for eksempel små smilefjes, for å beskrive følelser i messenger- eller SMS-meldinger.
- Nick/nickname: kallenavn, det navnet folk bruker om seg selv på Messenger eller andre chat-tjenester på Internett.
- Kontaktliste: En liste over hvem man kan snakke med og har kontakt med på MSN – en slik forbindelse må godtas av begge parter.
- Å adde/legge til: Å legge noen til på sin liste over private kontakter, noe som muliggjør at man kan snakke sammen via MSN.
- Å blokke: Å hindre noen i å ta kontakt med seg.
- Kilde: <http://www.saftonline.no>

arena for Utekontakten

«...Vi prøver å bruke MSN for å motivere ungdommer til å møte oss ansikt til ansikt.»

NY ARENA: Forebyggende ungdomsarbeid må drives på ungdommens arena. Med internett og MSN har det dukket opp en ny arena for dette arbeidet. Illustrasjonsfoto: Baard Næss, Samfoto.

der med er logget på flere timer hver dag. Vår bruk av Internett i oppsøkende sosialt arbeid må derfor være en del av en helhetlig forståelse av ungdommers liv og kultur. I Utekontakten i Gamle Oslo har MSN og Internett blitt en ny arena i det allerede eksisterende oppsøkende arbeidet.

En ny feltarena for Utekontakten

"... dere bruker vel MSN for at dere skal få tatt kontakt med ungdom på et sted hvor de "samles". Du kan også spørre om ting du ikke tør spørre om ansikt til ansikt"

Bruk av MSN gir mulighet til å nå ungdommer på

en arena som har andre premisser for kontakt enn de mer tradisjonelle arenaene for de treffes på. For noen blir kontaktetableringen via MSN lettere enn når den foregår "ansikt til ansikt". Vi har ofte opplevd at det er lettere å si "hei" eller spørre om noe via chat. Utekontakten har som et av sine mål å drive en type oppsøkende arbeid som gjør det mulig å få kontakt med ungdom som kanskje er vanskelig å nå på annen måte. Vi har gjennom vårt arbeid sett at terskelen for å ta kontakt med oss via MSN kan oppleves mindre forpliktende sammenlignet med å komme på kontoret vårt eller å henvende seg til oss på gata eller i skolegården. Slik har vi nådd de

¹ I artikkelen har vi brukt sitater fra en liten undersøkelse vi gjorde blant ungdom vi har kontakt med på MSN.

mer sosialt inneslutta og de som bruker Internett mye. Samtidig representerer kontakt på Internett en uformell tone ungdom er godt kjent med, og det skjer på en arena de behersker. Et eksempel på en samtale på MSN kan være:

#Morten- 9!! [YeSs - EnGa i mitt ♥] sier:
HallÅÅÅ- Skjer a?

Ingrid (utekontakt i Gamle Oslo) sier:
Hei! Jobber litt da vet du, der da alt bra?

M: Drit-bra . Enga vant i dag az...er så glad az..
I: Gratulerer! Kan stole på det laget der! Ellers da?
M: Skal snart ut, møte folka på Shell [treffsted]. Snx
😊

I: Ja, det gjør vi! Hils de andre, sees på skolen.

Eller:
MariannE "Livet er kjipt" 😊 [All you need is love]
sier:
hei

«Det har vist seg at MSN er en arena foreldre har lite kunnskap om.»

Ingrid (utekontakt i Gamle Oslo) sier:
Hei Marianne, hvordan går det?

M: joa, helt greit.....eller...krangla med mamma og pappa, og med en venninne, og de urinprøvene stresser meg... Egentlig litt mye stress om dagen

I: Så du tenker mye på at det er en del stress om dagen?

M: ja....litt vanskelig å tenke på skolearbeid og sånn...vet ikke helt jeg... vanskelig å forklare az..

I: Det skjønner jeg! Vil du at vi skal avtale å treffes på tirsdag – så kan vi snakke litt mer om det?

M: Ja.....det hadde vært fint 😊.

I: Du kan komme på tirsdag klokka 9.40, hvis det passer?

M: Takk! Det passer....skal spørre lærern oxo... 😊

I: Da sees vi! Ha en fin kveld så lenge, pass på deg selv!

I det første eksempelet kan samtalen ha sin funksjon, fordi den opprettholder relasjonen til ungdommen ved småprat og å ha en uformell tone. I det andre eksempelet gir tilstedeværelsen og det å være "logget på" muligheten til å avtale oppfølging av en ungdom som er inne i en vanskelig periode. I begge eksemplene gir nicket oss informasjon om hvordan de to har det akkurat nå, og kan si noe om behov for oppfølging. Vi prøver å bruke MSN for å motivere ungdommer til å møte oss ansikt til ansikt og ikke som en samtalearena i seg selv. Via MSN har vi for eksempel kommet i kontakt med ungdom som er logget på hjemmefra i skoletiden. Ved å oppsøke disse på MSN kan vi tilby råd og oppfølging og finne ut av hvorfor de ikke er på skolen.

«I tilfelle det skulle være noe...»

Ungdommer assosierer sjelden egen bruk av MSN med voksen tilstedeværelse. Kontaktlistene består i hovedsak av venner og jevnaldrende. Det har vist seg at MSN er en arena foreldre har lite kunnskap om. Vi beveger oss på områder der voksen tilstedeværelse kan oppleves som uvant for ungdommene. Et av målene for oppsøkende arbeid er at ungdom får mulighet til å prøve ut voksenrollen over tid, i sitt eget miljø. Risikoungdom har ofte opplevd avvisning og brutte relasjoner. Dette krever stabilitet fra vår side og at vi opprettholder kontakten selv om vi skulle bli avvist. Slik signaliserer vi en tilgjengelighet og oppmerksomhet ungdom i vår målgruppe ofte ikke opplever fra den voksne verden (Lie 1997).

Flere ungdommer har gitt uttrykk for at de synes det er trygt når de ser at vi er pålogget, i "tilfelle det skulle være noe". Som en ungdom sier i en spørreundersøkelse:

"...jeg har følt det som en fin ting at dere er på MSN. Fordi hvis det er en dag jeg er litt lei meg for eksempel så blir jeg litt blid når jeg ser deg er pålogget fordi jeg har lyst til og snakke med noen. Og jeg føler meg ikke flau/sjenert over å fortelle ting, så det er bare fint det.."

Et annet eksempel som kan illustrere det mer umiddelbare behovet for rådgivning og voksen tilstedeværelse, er historien om en gutt som nettopp var kommet i bråk med noen. Han spurte da om råd fordi han skulle treffe dem etterpå. Vi snakket litt frem og tilbake, og ble enige om noen konkrete ting han kunne gjøre for å unngå at det ble mer bråk.

Mobbing på MSN er et kjent fenomen. Ofte kan en uoverensstemmelse som har oppstått for eksempel på skolen, føre til at det blir sendt meldin-

ger via MSN. Vi har meklet og forsøkt å løse to større konflikter, der begge har resultert i konkrete episoder mellom grupper av ungdommer som har møttes ansikt til ansikt i bydelens nærmiljø eller i Oslo Sentrum. Konfliktene ble i begge tilfeller forsterket via MSN og hjemmesider, blant annet gjennom trusler og stygge meldinger. Utekontaktens tilstedeværelse på MSN kan her være en fordel fordi vi har mulighet til å komme tidlig inn i konflikten og forebygge at den utvikler seg videre. Det er også nyttig å ha kunnskap om hva MSN kan bety for rekkevidden av en konflikt som eskaleres eller får sin forlengelse på Internett.

Relasjoner på MSN er en forlengelse av de sosiale relasjoner ungdom har ansikt til ansikt. Det er derfor en fordel for oss som utekontakter å være på MSN fordi vi da får et mer helhetlig bilde av ungdommers miljø, uttrykksformer og nettverk.

«Jeg hater skolen...»

Kartlegging er en av målsetningene til Utekontakten og handler blant annet om å holde seg oppdatert om ulike ungdomsmiljø. En viktig side ved kartlegging på MSN er å følge med på de ulike nickene ungdommene bruker, som ofte sier noe om hvordan de har det. Nicket kan gi oss et mer helhetlig bilde av deres livssituasjon og være et utgangspunkt for videre oppfølging. Eksempel på nick kan være "Livet er kjipt", "Jeg skal bytte klasse", "Jeg hater skolen", "Er så forelska", "Weed er kult" eller "7 dager uten rus". Nickene kan i så henseende brukes som en identitetsmarkør og vil hjelpe oss til å vurdere risiko i det oppsøkende arbeidet. Nick kan brukes som utgangspunkt for samtaler fordi de viser hva ungdom er opptatt av, hvordan de har det, hvilket nettverk de omgir seg med, og hva som rører seg av trender i ungdomsmiljøene. Dette handler om å se og forstå de ulike identitetsmarkører ungdom bruker på ulike arenaer, ikke bare hvordan de framstår på skolen eller gata.

Ansikt til ansikt eller skjerm til skjerm?

Til tross for at det er mange fordeler knyttet til å jobbe oppsøkende på MSN, har vi møtt en del utfordringer. Det er mange likheter mellom det å jobbe oppsøkende ute og på MSN, men det er også noen sentrale forskjeller som legger begrensninger på arbeidet, og som er viktige å være klar over for å drive godt faglig sosialt arbeid.

En viktig egenskap ved samtalen på MSN er at den ikke foregår mens vi er ansikt til ansikt med

ungdommene. Når vi vanligvis snakker med ungdommer, vil en stor del av kommunikasjonen være nonverbal. Ansiktsuttrykk, kroppsholdning, lyder, tonefall, fysisk kontakt og øyekontakt påvirker kommunikasjonen begge veier og gir oss signaler som kan brukes som utgangspunkt for faglige tolkninger. Dette mister vi i samtalen på MSN, nettopp fordi vi ikke ser den vi snakker med. Samtidig har brukere av Internett og chat utviklet en lang rekke koder og måter å formulere seg på som sender en del av de samme signalene man formidler ved hjelp av kroppsspråk. Eksempler på dette kan være smileys eller informasjon man legger i nicket sitt.

Å ikke befinne seg ansikt til ansikt stiller store krav til kommunikasjonen, særlig til oss som er faglig ansvarlige for innholdet i samtalen. Det viktigste er å finne ut av hva ungdommen egentlig ønsker å formidle. Dette kan gjøres ved direkte spørsmål, oppfølgingsspørsmål eller avklaring når vi etter hvert møter ungdommen ansikt til ansikt, noe som er helt avgjørende for å unngå feiltolkninger.

En annen viktig utfordring er å vite hvem vi faktisk snakker med når vi jobber oppsøkende på MSN. Det finnes flere eksempler på at ungdommer har fått tak i passord til andre og bruker deres MSN-adresse. Dermed utgir de seg for å være den opprinnelige eieren av MSN-adressen, og kan snakke med hans/hennes venner og kontakter. Det betyr at også vi kan risikere å snakke med andre personer enn den vi tror vi snakker med. Den viktigste måten å unngå brudd på taushetsplikt i slike tilfeller er å aldri referere til tidligere samtaler eller taushetsbelagt informasjon fra vår side, men heller bruke MSN til å gjøre avtaler på et senere tidspunkt ansikt til ansikt.

Det finnes en del rådgivningstjenester og hjelpetiltak på Internett der ungdom går inn for å anonymt kunne stille spørsmål om temaer som seksualitet, narkotika og ungdomstid. Vårt arbeid på MSN er imidlertid basert på at de vi snakker med, er ungdommer vi kjenner og noen ganger treffer ansikt til ansikt. Dermed blir MSN en møteplass i tillegg til de andre arenaene der vi allerede treffer ungdommer i vårt arbeid.

Når ta kontakt?

"Dere bør vente til ungdommene tar kontakt med

«Relasjoner på MSN er en forlengelse av de sosiale relasjoner ungdom har ansikt til ansikt.»

dere, fordi det er ikke alltid vi har tid eller vil snakke med dere.”

Å drive oppsøkende arbeid på MSN gjør at vi som fagpersoner til ethvert tidspunkt har en håndfull ungdommer ”innenfor” rekkevidde. Når skal vi da ta kontakt med ungdommene, og hvordan skal vi sikre at de opplever oss som en ressurs og ikke som en irriterende eller overvåkende faktor på Internett?

Et viktig prinsipp i vårt oppsøkende arbeid er frivillighet. Vektleggingen av frivillighet handler om å komme i dialog med ungdommene og å sikre deres motivasjon for endring. Derfor foregår vår rekruttering av kontakter på følgende måte: Vi deler ut våre MSN-adresser, deretter er det opp til ungdommene om de ønsker å opprette kontakt med oss. Dermed har de selv tatt stilling til om de vil ha oss på kontaktlisten sin, og vi har et godt utgangspunkt for videre arbeid.

«Å ikke befinne seg ansikt til ansikt stiller store krav til kommunikasjonen.»

Timing er et annet sentralt begrep i oppsøkende arbeid og er avgjørende for god kontaktetablering på MSN. Dersom vi tar kontakt hver gang en ungdom logger seg på, vil det nok oppfattes som masete – på samme måte som vi kanskje vil vurdere å la noen ungdommer ”være i fred” innimellom hvis vi trefter dem ofte på gata.

Vi overlater i de fleste tilfellene til ungdommene selv å ta kontakt, dermed sikrer vi at de har tid til å prate, at de ønsker kontakt, og at de kan legge premisser for samtalen. Hvis vi har et spesielt mål med samtalen, og vi ikke kan treffe ungdommen ansikt til ansikt, eller hvis en tidligere samtale har blitt avbrutt, tar vi selv kontakt.

Vi har nok problematisert dette med frivillighet og timing mer enn nødvendig, og mer enn ungdommene gjør selv. De fleste har gitt uttrykk for at de ikke ser noe problem i at vi er en del av deres kontaktliste, og heller ikke at vi tar kontakt for å småprate. Vi har imidlertid valgt å overlate til ungdommene å ta kontakt med oss, både for å vektlegge det faglige i vårt arbeid på MSN og for å sikre frivillighet og egen motivasjon hos ungdommene.

Vi kan her trekke mange paralleller til vårt vanlige oppsøkende arbeid på gata, også der vil vi avgjøre hvilke ungdommer vi vil ta kontakt med og

på hvilken måte. På samme måte som på gata kan vi også på MSN møte avvisning fra ungdommer som ikke vil ha kontakt. På MSN kan dette ta flere former. For det første kan ungdommer blokke oss, det vil si vi ikke kan ta kontakt med dem. For det andre kan vi oppleve at ungdommene, ved å svare kort og avvise forsøk på å lede samtalen videre, signaliserer at de ikke er interessert i å prate med oss.

”Dersom du har noe du vil snakke med ungdommene om og den personen ikke starter samtalen er det jo bare å begynne med å si ”Hei!” – det skader aldri!” kommer denne litt ”plutselig”?

«Loker dere her også?»

Ungdommene vi jobber med, synes stort sett det er positivt at vi er til stede på MSN-arenaen. Når vi møter motforestillinger, går de oftest på at ungdommene synes det er underlig eller uvanlig at vi som voksne og profesjonelle er på MSN, og at de lurer på hva slags motiver vi har for arbeidet. En lignende undring møter vi når vi er på gata, der ungdommene ofte spør oss: ”Går dere bare rundt her og loker², eller?”

Å arbeide for innpass i en ungdomsdominert arena som MSN foregår på samme måte som å rettferdiggjøre tilstedeværelse på enhver lignende offentlig arena, enten det er et kjøpesenter, gatekjøkken, på gata eller utenfor en bensinstasjon. Samtidig er MSN på mange måter en semi-offentlig arena, nettopp fordi brukerne selv avgjør hvem de vil ha kontakt med, og man har mulighet for å kommunisere privat uten at andre er klar over kommunikasjonen. Vi har lagt vekt på det naturlige i at vi som voksne bryr oss om hva som foregår på Internett, og på å formidle informasjon om våre mål og metoder i forhold til arbeidet på MSN så ofte vi får anledning. Nettopp det uvanlige i at voksne sosialarbeidere er til stede på en arena som i så stor grad er dominert av ungdommer, skaper en nysgjerrighet hos ungdommene som vi i stor grad kan benytte til å spre informasjon om arbeidet vårt.

Samtidig stiller det at vi arbeider på en ungdomsdominert arena krav til vår rolle på samme måte som når vi jobber oppsøkende på gata. Kultur, samværsformer og normer på MSN er i stor grad utviklet og opprettholdes av ungdom, mens gata og andre ”vanlige” offentlige arenaer i større grad er dominert av ”voksen” kultur og normer.

Det har gjort at vi har brukt mye tid på å vurde-

¹ Å loke: Gå rundt eller henge uten mål og mening.

re hvordan vi skal presentere oss på MSN og hvordan vi skal framstå i kommunikasjonen. Vi har ønsket å distansere oss noe fra ungdommenes måte å bruke MSN på ved å unngå unødvendig småprat for småpratens skyld, begrense bruken av "Internett slang" og koder, samt begrense bruk av animasjoner, ekstra farger og smileys. I tillegg bruker vi logoen til Bydel Gamle Oslo på vår profil, har "Utekontakten i Gamle Oslo" i nicket vårt, og vi har presentert vår avdeling og tjeneste med målformuleringer og prinsipper for arbeidet. På den måten ønsker vi å vise at vi har andre mål for kontakten med ungdommene på Internett enn de har for kontakt med vennene sine. Dette er viktig for å vise ungdommene at vi har en profesjonell rolle også på MSN, for eksempel i forhold til taushets- og opplysningsplikt.

Våre motiver for arbeidet med MSN har også vært et usikkerhetsmoment hos ungdommene.

Særlig har de, som ved vanlig oppsøkende arbeid, tidvis vært usikre på vår kontrollfunksjon på MSN. Dette har kanskje kommet tydeligst til uttrykk i forhold til tilstedeværelse på MSN i skoletiden, nettopp fordi ungdommer som skulker, ofte kan være logget på MSN når de er hjemme. I hvilken grad framstår vi som en kontrollør på MSN, noen som oppdager og melder fra om skulk eller regulerer ytringer i nick og profiler? Dette knyttet til for eksempel bruk av hasjsymboler eller rasistiske ytringer? Vi har forholdt oss på samme måte til disse problemstillingene som hvis vi hadde opplevd dem i det vanlige arbeidet på gata. Når vi jobber oppsøkende i skoletiden, møter vi også ungdommer som skulker, og vi møter ungdommer ute som bruker smykker med hasjsymbolikk eller går med rasistiske t-skjorter. Gjennom vår tilstedeværelse på MSN-arenaen som i stor grad domineres av ungdom, får vi, på samme måte som når vi jobber ute, viktige innblikk som gir et godt utgangspunkt for samtaler.

God informasjon til ungdommene er den beste måten å unngå usikkerhet i forhold til rolle- og kontrollfunksjon. Ungdommene er klar over begrensningene i vår taushetsplikt, og at de samme prinsippene gjelder for MSN-arenaen som i vårt vanlige arbeid, og de er klar over våre metoder og tiltak.

Ute eller inne? Ja, takk - begge deler!

"Ta kontakt med ungdommene som logger på er bra fordi det er akkurat som dere skulle ha sagt "hei" eller "går det bra?" - sånn som dere gjør til vanlig.."

Vi ser på arbeidet på MSN som et nyttig supplement, og som en arena der vi bør være representert på lik linje med andre arenaer som skolen, gata, fritidsklubben og ulike arrangementer. Det er etter vår mening viktig å ha fortløpende diskusjoner om hvordan man disponerer arbeidet sitt, på samme måten som man som utekontakt diskuterer hvilke områder man skal prioritere, og hva slags mål man har for dagens felting. Vi har hatt stort utbytte av å prioritere MSN i perioder når det er få ungdommer ute (for eksempel på grunn av dårlig vær), eller i kombinasjon med felting ute når det er spesielle ungdommer vi skal ha tak i, eller spesielle problemstillinger vi ønsker svar på.

Ungdommer bruker MSN og Internett til å opprettholde og utvide viktige sosiale nettverk på samme måte som de gjør på arenaer som skolen, gata og fritidsklubben. Internett er en så viktig del av mange ungdommers sosiale liv at vi som jobber oppsøkende mot ungdom er nødt til å inkludere og ta hensyn til arenaen. For å få en mest mulig helhetlig forståelse av ungdommene vi jobber med, og for å være tilgjengelige som profesjonelle voksne de kan ta kontakt med dersom de trenger råd eller hjelp, er det viktig at vi er tilstede på denne arenaen.

«Dersom vi tar kontakt hver gang en ungdom logger seg på, vil det nok oppfattes som masete... Vi overlater i de fleste tilfellene til ungdommene selv å ta kontakt.»

Kilder

SAFT (2003). SAFT barne- og Internettundersøkelse. Gjennomført av Markeds- og Media-instituttet a.s, januar-februar 2003. Presentert på SAFT-seminar 26.08.03 Holmenkollen Park. Tilgjengelig online: <http://www.saftonline.no>

Lie, Gro Th. 1997: Ungdom i høyrisikosonen: Hva er det med dem og hvordan kan vi nå dem? I Klepp, Knut Inge og Årø, Leif Edvard: Red. Ungdom, livsstil og helsefremmende arbeid. Universitetsforlaget